

СЕМІНАРСКІЯ ЗАНЯТКІ

№1

Уводзіны ў вывучэнне крыніцазнаўства гісторыі Беларусі

1. Гістарычны факт і крыніца
2. Праблема класіфікацыі гістарычных крыніц.
3. Тыпы і віды крыніц па гісторыі Беларусі.
4. Асноўныя публікацыі крыніц па гісторыі Беларусі.

Літаратура:

1. Бандзелікаў, М.Ф. Асновы тэорыі і методыкі крыніцазнаўства: Вучэб. дапам. / М.Ф. Бандзелікаў. – Мн., 1999.
2. Грицкевич, В.П., Каун, С.Б., Ходин, С.Н. Теория и история источниковедения: Пособие / В.П. Грицкевич, С.Б. Каун, С.Н. Ходин. – Мн., 2000.
3. История и теория источниковедения: учеб. пособие / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
4. Источниковедение истории СССР /И. Д. Ковальченко [и др.]; под общ. ред. И. Д. Ковальченко. - М., 1981
5. Пронштейн, А.П., Задера, А.Г. Методика работы над историческими источниками: Учеб.-метод. пособие / А.П. Пронштейн, А.Г. Задера. – М., 1977.
6. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: Вучэб. дапам. / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
7. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения: учеб. пособие / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
8. Пронштейн, А. П. Методика работы над историческими источниками: Учеб. -метод. Пособие / А. П. Пронштейн, А. Г. Задера. -М, 1977.
9. Источниковедение. Теория. История. Метод. Источники Российской истории. – М., 1998.
10. Медушевская, О.М. Теоретические проблемы источниковедения / О.М. Медушевская. – М., 1977.
- 11.Пушкарев, Л. Н. Классификация русских письменных источников по отечественной истории/ Л. Н. Пушкарев. - М., 1975

Методыка пошука і выкарыстання крыніц

1. Метады крыніцазнаўчага даследвання.
2. Крыніцазнаўчая крытыка.
3. Крыніцазнаўчы (сацыякультурны) сінтэз крыніцы.

Літаратура:

12. Бандзелікаў, М.Ф. Асновы тэорыі і методыкі крыніцазнаўства: Вучэб. дапам. / М.Ф. Бандзелікаў. – Мн., 1999.
13. Грицкевич, В.П., Каун, С.Б., Ходин, С.Н. Теория и история источниковедения: Пособие / В.П. Грицкевич, С.Б. Каун, С.Н. Ходин. – Мн., 2000.
14. История и теория источниковедения: учеб. пособие / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
15. Источниковедение истории СССР /И. Д. Ковальченко [и др.]; под общ. ред. И. Д. Ковальченко. - М., 1981
16. Пронштейн, А.П., Задера, А.Г. Методика работы над историческими источниками: Учеб.-метод. пособие / А.П. Пронштейн, А.Г. Задера. – М., 1977.
17. Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: Вучэб. дапам. / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
18. Ходин, С.Н. История и теория источниковедения: учеб. пособие / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
19. Пронштейн, А. П. Методика работы над историческими источниками: Учеб. -метод. Пособие / А. П. Пронштейн, А. Г. Задера. -М, 1977.
20. Источниковедение. Теория. История. Метод. Источники Российской истории. – М., 1998.
21. Медушевская, О.М. Теоретические проблемы источниковедения / О.М. Медушевская. – М., 1977.
22. Пушкарев, Л. Н. Классификация русских письменных источников по отечественной истории/ Л. Н. Пушкарев. - М., 1975

Беларуска-літоўскае і беларускае летапісанне XIV -XVIII ст.

1. Агульная характарыстыка развіцця беларуска-літоўскага летапісання.
2. Баркалабаўскі летапіс.
3. Магілёўская хроніка Т. Сурты і Трубніцкіх.
4. Віцебскі летапіс М. Панцырнага і Ст. Аверкі: асаблівасці храналогіі і структуры тэкста.

Літаратура

- 1 Полное собрание русских летописей. Т. 32. Хроники: Литовская и Жмойтская, и Быховца. Летописи: Баркулабовская, Аверки и Панцырного. М., 1975
- 2 Полное собрание русских летописей. Т.35. Летописи белорусско-литовские/ Под ред. Улащика Н.Н. – М., 1980.
- 3 Улащик Н. Н. Введение в изучение белорусско-литовского летописания. М., 1985.
- 4 Семянчук А.А. Беларуская-літоўскія і польскія хронікі: Вуч.дап. – Гродна, ГрДУ, 2000. – 163 с.
- 5 Чамярыцкі В. А., Беларускія летапісы як помнікі літаратуры, Мінск, 1969.
- 6 Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: Вучэб. дапам. / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
- 7 Ходин, С.Н. История и теория источниковедения: учеб. пособие / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
- 8 Улащик, Н. Н. Очерки по археографии к источниковедению истории Белоруссии феодального периода / Н. Н. Улащик. - М, 1973.

Літаратурныя і публіцыстычныя творы як гістарычныя крыніцы

1. Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI - XVIII ст.
2. “Прамова Мялешкі”.
3. Асаблівасці крыніцазнаўчага аналізу літаратурных твораў новага і навейшага часу.

Літаратура:

- 1 Хрэстаматыя па старажытнай беларускай літаратуры. – Мн., 1957.
- 2 История белорусской дооктябрьской литературы. – Мн., 1977.
- 3 Гісторыя беларускай літаратуры. Старажытны перыяд. – Мн., 1998
- 4 Агіевіч У.У. Імя і справа Скарыны: У чьіх руках спадчына/У.У. Агіевіч. – Мн.: Бел навука. – 2002.
- 5 Философская и общественно-политическая мысль Белоруссии и Литвы. Мн.: Навука і тэхніка, 1987.
- 6 Белорусский просветитель Ф.Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии. М: Наука, 1979.
- 7 Скарына Ф. Зборнік дакументаў і матэрыялаў Мн.: Навука і тэхніка, 1988.
- 8 Францыск Скарына і яго час. Энцыклапедычны даведнік. Мн.: БНЛСЭ, 1988.
- 9 Кабанов, В. В. Источниковедение истории советского общества. Курс лекций/ В. В. Кабанов.- М, 1997 -388 с
- 10 Кавалёў, С.В. Героіка-эпічная паэзія Беларусі і Літвы канца XVI ст. Мн., 1993.
- 11 Левшун, Л.В.Левонтий Карпович. Жизнь и творчество. Мн., 2001.
- 12 Саверчанка, І. Старажытная паэзія Беларусі XVI – перш. пал. XVII ст. Мн., 1992.

Мемуарная літаратура.

1. Этапы развіцця мемуарнай літаратуры ў Беларусі.
2. “Гістарычныя запіскі” Ф. Еўлашоўскага.
3. Запіскі замежных дыпламатаў і падарожнікаў XVI – XVIII ст. як крыніца па гісторыі Беларусі.
4. Асаблівасці крыніцазнаўчага аналізу мемуарных твораў навейшага часу.

Літаратура:

- 1 Хрэстаматыя па старажытнай беларускай літаратуры. – Мн., 1957.
- 2 История белорусской дооктябрьской литературы. – Мн., 1977.
- 3 Гісторыя беларускай літаратуры. Старажытны перыяд. – Мн., 1998
- 4 Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: Вучэб. дапам. / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
- 5 Ходин, С.Н. История и теория источниковедения: учеб. пособие / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
- 6 Герберштейн, С. Записки о Московии /пер. с нем. А. И. Малеина и А. В. Назаренко, научные комментарии А. В. Назаренко, А. Л. Хорошкевич, С.В. Думин, М.А. Усманов. - М., 1988.
- 7 Свяжынскі, У.М. "Гістарычныя запіскі" Ф.Еўлашоўскага. - Мн., 1990.
- 8 Гваньини А. Описание Московии. Пер. с лат. / Вводн. статья и комм. Г.Г. Козловой. М., 1997.
- 9 Свяжынскі У.М. Супастаўленне двух выданняў "Успамінаў" Ф. Еўлашоўскага - беларускага 1983 г. і летувіскага 1998 г. // Беларускі археаграфічны штогоднік. Вып. 3. Мн., 2002. С. 32-36.
- 10 Мацвеева Т.Р. Беларусь у мемуарнай літаратуры (вачамі падарожнікаў) // Новыя кнігі Беларусі. 1992, № 9. С. 29-32
- 11 Дневник Марины Мнишек/ Пер. В.Н. Козляков; Отв. ред. Д.М. Буланин, Спб., 1995. (Серия «Studiorum Slavicorum Monumenta». Т. 9)
- 12 Тарас В. На высьпе успамінаў. – Вільнюс: Інстытут беларусістыкі, 2007.
- 13 Юрэвіч, Л. Беларуская мемуарыстыка на эміграцыі. – Нью-Йорк: БІН: М., 1999.
- 14 Улашчык, М.М. Выбранае. –Мн.: Беларускі кнігзбор, 2001.
- 15 Семяновіч, А. З пражытага і перажытага. – Мн.: Беларускі кнігзбор, 2000.
- 16 Аляхновіч, А. У кіпцюрах АДПУ...- Мн, 1992.

Перыядычны друк

1. Праблемы атрыбуцыі артыкула.
2. Перыядычныя выданні на тэрыторыі Беларусі ў канцы XVIII - пачатку XX ст.:
3. Партыйна-дзяржаўны кантроль над перыядычным друкам у савецкі час.
4. Перыядычныя выданні навейшага часу і асаблівасці іх крыніцазнаўчага аналіза.

Літаратура:

- 1 Кабанов, В. В. Источниковедение истории советского общества. Курс лекций/ В. В. Кабанов.- М, 1997 -388 с.
- 2 Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: Вучэб. дапам. / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
- 3 Ходин, С.Н. История и теория источниковедения: учеб. пособие / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
- 4 КПСС о средствах массовой информации и пропаганды. – М.: Политиздат, 1979. – 590 с.
- 5 Шандра В.А. Газета, пропаганда, жизнь: вопросы теории и методики. – М.: Мысль, 1982. – с.143
- 6 Наша Ніва. Факсімільнае выданне. – Мн., 1994
- 7 Цвікевіч, А. Западно-руссизм: Нарысы з гісторыі грамадзкай мыслі на Беларусі у XIX і пачатку XX в. Мінск, 1993.
- 8 Вестник Юго-Западной и Западной России. Издаваемый К. Гаворским. Киев. 1862-1864.
- 9 Вестник Западной России. Издаваемый К. Гаворским. – Вильна. 1862-1869.

Актавыя матэрыялы.

1. Актавы фармуляр. Фармулярны аналіз.
2. “Літоўская Метрыка”.
3. Разнавіднасці актаў 1917 - пачатку 1990-х гг.

Літаратура:

- 1 Кабанов, В. В. Источниковедение истории советского общества. Курс лекций/ В. В. Кабанов.- М, 1997 -388 с.
- 2 Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: Вучэб. дапам. / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
- 3 Ходин, С.Н. История и теория источниковедения: учеб. пособие / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
- 4 Метрыка Вялікага княства Літоўскага. Кніга 28 (1522-1552): Кніга запісаў 28 / Падрыхтоўка тэкстаў да друку і навуковы апарат: В.С.Мянжынскі, У.М.Свяжынскі. Менск, 2000.
- 5 Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кніга 30 (1480-1546 гг.). Кніга запісаў № 30 (копія канца XVI ст.) / Падрыхт. В.С. Мянжынскі. Мн.: Беларуская навука, 2008. - ISBN: 978-985-08-0946-9.
- 6 Метрыка Вялікага княства Літоўскага. Кніга 43 (1523-1560): Кніга запісаў 43 (Копія канца XVI ст.) / Падрыхт. В.С.Мянжынскі. Мн., 2003.
- 7 Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кніга 44 (1559-1566): Кніга запісаў 44 / Падрыхт. А.І.Груша. Мн., 2001.
- 8 Метрыка Вялікага княства Літоўскага. Кніга 46. 1562—1565. Кніга запісаў 46 (копія канца XVI ст.) / Падрыхтаваў В.С.Мянжынскі. Мінск.: БелЭн, 2006.
- 9 Метрыка Вялікага княства Літоўскага. Кніга 70 (1582 – 1585). Кніга запісаў № 70 (Копія канца XVI ст.) / Падрыхтаваў А.А. Мяцельскі. – Мн.: Беларуская навука, 2008. – 354 с. – ISBN 978-985-08-0918-6.
- 10 Юхо, І. Крыніцы беларуска-літоўскага права / І.Юхо.- Мн., 1991.

Заканадаўчыя дакументы.

1. Віды заканадаўчых дакументаў Вялікага княства літоўскага і Рэчы Паспалітай.
2. Тыпы і віды заканадаўчых дакументаў канца XVIII - пачатку XX ст.
3. Дэкрэты, законы, канстытуцыі БССР, пастановы.
4. Устаўныя граматы БНР як спецыфічныя заканадаўчыя акты.

Літаратура:

- 1 Юхо, І. Крыніцы беларуска-літоўскага права / І.Юхо.- Мн., 1991.
- 2 Кабанов, В. В. Источниковедение истории советского общества. Курс лекций/ В. В. Кабанов.- М., 1997 -388 с
- 3 Программы политических партий России 19-20 вв. – М., 1995.
- 4 Статут Великого княжества Литовского 1529 года / Пер. К.Яблонскиса. Мн., 1960
- 5 Статут Великого княжества Литовского 1588: Тексты. Справочник. Комментарии / Белорус. сов. энцикл.; [Редкол.: И. П. Шамякин (гл. ред.) и др.]. Мн., 1989.
- 6 Программные документы политических партий России дооктябрьского периода. М.,1991
- 7 Конституция БССР 1919 г.// Очерки по истории государства и права БССР. Вып.1 , Мн., 1958.
- 8 Канстытуцыя (Асноўны закон) БССР. – Менск: Выданне ЦВК БССР – 1927.
- 9 Конституция (Основной закон) БССР – Мн.: Белпартиздат Цк КП(б)Б, 1937. – 32 с.
- 10 Канстытуцыя (Асноўны закон) БССР: прынята на нечарговай сесіі Вярхоўнага Савета БССР дзевятага склікання 14 красавіка 1978 г. – Мн.: Беларусь, 1978 – 68 с.
- 11 Галубовіч В.У. Кнігі запісаў метрыкі Вялікага Княства Літоўскага першай паловы XVII ст. як крыніца па гісторыі Браслаўшчыны // Браслаўскія чытанні 2000: Матэрыялы 5-й навукова-практычнай канферэнцыі, прысвечанай 935-годдзю першай узгадкі Браслава ў пісьмовых крыніцах. Браслаў: Браслаўскае музейнае аб'яднанне, Браслаўскае краязнаўчае таварыства імя О.Гедэмана, 2001. С. 22—25.
- 12 Коммунистическая партия Белоруссии в резолюциях и решениях съездов и пленумов ЦК. Т.1-2./ Инс-т истории партии при ЦК КПСС; под ред. В.И.Бровикова, В.Я.Крюкова, С.Е.Павлова.- Мн.: Беларусь, 1983, 1984.
- 13 Коммунистическая партия Советского Союза в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК (1898-1989). Т.1-4. –М.: Политиздат, 1983.

Матэрыялы справаводства

1. Дзяржаўнае справаводства Вялікага княства Літоўскага і віды дакументавання.
2. Асаблівасці вывучэння дзяржаўнага справаводства канца XVIII – пачатку XX ст.
3. Справаздачы губернатараў як крыніца па гісторыі Беларусі. Гісторыя іх фармуляра.
4. Матэрыялы дзяржаўнага справаводства савецкай дзяржавы (1917–1991 гг.): іх асаблівасці.

Літаратура:

- 1 Кабанов, В. В. Источниковедение истории советского общества. Курс лекций/ В. В. Кабанов.- М, 1997 -388 с.
- 2 Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: Вучэб. дапам. / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
- 3 Ходин, С.Н. История и теория источниковедения: учеб. пособие / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. – Мн., 2008.
- 4 История делопроизводства в СССР. Уч. пособие Я.З.Лившица и В.А.Цикулина. – Москва, 1974.
- 5 Массовые источники по социально-экономической истории советского общества. М., 1979.

Эканоміка-геаграфічныя і статыстычныя матэрыялы як гістарычныя крыніцы.

1. Эканоміка-геаграфічныя і гаспадарчыя апісанні канца XVI – першай паловы XIX ст.
2. Статыстычныя крыніцы па гісторыі Беларусі XIX - пачатку XX ст.
3. Першы ўсеагульны перапіс насельніцтва Расійскай імперыі 1897 г.
4. Усесаюзныя перапісы

. Літаратура:

- 1 Улащик, Н. Н. Очерки по археологии к источниковедению истории Белоруссии феодального периода / Н. Н. Улащик. - М., 1973.
- 2 Ходзін, С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі: Вучэб. дапам. / С.М. Ходзін. – Мн., 1999.
- 3 Голубеў, В.Ф. Крыніцы па гаспадарчай гісторыі Беларусі эпохі феадалізму (XVI-XVIII ст.): пошукі, класіфікацыя, аналіз.// Гістарычныя крыніцы: праблемы класіфікацыі, вывучэння і выкладання: Матэрыялы да міжнароднай навукова-практычнай канф., прысвеч. 120-годдзю з дня нараджэння У.І.Пічэты. Мн., 1998. – с.129
- 4 Козловский, П. Г. Инвентари и хозяйственные документы магнатских владений Белоруссии XVI - XVIII вв. и инвентари помещичьих имений первой половины XIX в. как исторический источник/ П. Г.Козловский, В. В. Чепко // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы 1962. - Мн., 1964.
- 5 Копыцкий, З. Ю. Источниковедение аграрной истории Белоруссии / З. Ю. Копыцкий. - Мн., 1978.
- 6 Копыцкий, З. Ю. Социально-политическое развитие городов Белоруссии в XVI - первой половине XVII в/ З. Ю. Копыцкий. - Мн., 1975. - С. 21 - 30.
- 7 Памятная книжка Виленской губернии на 1845 год. Вильна, 1845.
[Достопримечательности и древности Виленской губернии] || Сайт: Электронная библиотека ГПИБ России. Дата
- 8 Всесоюзная перепись населения 1937 года: Общие итоги. Сборник документов и материалов. – М.: РОССПЭН, 2007. – 320 с.
- 9 Всесоюзная перепись населения 1926 года. Том X. Белорусская Советская Социалистическая Республика. Отдел 1. Народность. Родной язык. Возраст. Грамотность. М.: ЦСУ Союза ССР., 1928.
- 10 Всесоюзная перепись населения 1939 г. Основные итоги. – М., 1992
- 11 Памятная книжка Виленской губернии на 1846 год. Вильна, 1846.
[Достопримечательности и древности Виленской губернии] || Сайт: Электронная библиотека ГПИБ России.
- 12 Памятная книжка Виленской губернии на 1851 год. Вильна, 1851. [Статистический очерк г. Вильно. Монастыри, соборы и церкви в Виленском и Трокском уездах. - Хронологическое показание достопримечательных событий отечественной истории в Виленской губернии до 1569 г. - Примечательнейшие древности в Виленской губернии. - Виленские воспоминания. 1850].
- 13 Памятная книжка Виленской губернии на 1860 год. Вильна, 1860. [Исторические воспоминания о р. Неман. - Шрейер Ю.О. Пребывание Петра Великого в Вильно и в Лидском уезде. - Евреи Виленской губ. - Виленские воспоминания в 1854 г.].
- 14 Памятная книжка Виленской губернии на 1893 год. Вильна, 1893. [Инструкция для описания курганов и городищ Д. Самоквасова, Л. Ивановского, В. Антоневица].

- 15 Памятная книжка Виленской губернии на 1895 год. Вильна, 1895. [Празднование памяти 100-летней годовщины смерти полковника М.И. Деева. - Описание церкви в местечке Постава Дисненского уезда].
- 16 Памятная книжка Виленской губернии на 1896 год. Вильна, 1895. [Отзыв Академии Наук о предметах этнографии и антропологии. - 10-й археологический съезд в Риге. - Сведения из дел Сенатского архива, относящиеся к 1801 г.].
- 17 Памятная книжка Виленской губернии на 1899 год. Вильна, 1899. [М.Н. Муравьев и его значение и деятельность в Северо-Западном крае (в приложении - Польский катехизис)].
- 18 Памятная книжка Гродненской губернии на 1869 год [Адрес-календарь и справочная книжка Гродненской губернии]. Гродно, 1869. [Очерк домашней жизни и нравов высших сословий в Литве в XVI и XVII столетий. - Гродно во второй половине прошлого столетия].
- 19 Памятная книжка Гродненской губернии на 1879 год [Адрес-календарь и справочная книжка Гродненской губернии]. Гродно, 1879. [Краткое историческое описание городов: Гродно, Брест, Белосток, Слоним, Бельск, Волковыск, Кобрин, Пружаны, Соколка].
- 20 Памятники истории Восточной Европы. Источники XV-XVII вв. Т. 3. Документы Ливонской войны: (Подлинное делопроизводство приказов и воевод) 1571-1580 гг. / Сост. И. Граля, Н.Ф. Демидова, Б.Н. Флоря, Ю.М. Эскин. Москва-Варшава, 1998.
- 21 Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального штаба. [Т. 40 3]. Виленская губерния / Сост. А.Корева. СПб., 1861 || Сайт: Google Print. [Адрес](#). Фармат: PNG.
- 22 Материалы по этнографии Гродненской губернии. Вып. 1 / Ред. Е. Романов. Вильно: Издание Управления Виленского учебного округа, 1911 || Сайт: Электронная коллекция "Россия и Беларусь: этнокультурный диалог".
- 23 Материалы по этнографии Гродненской губернии. Вып. 2 / Ред. Е. Романов. Вильно: Издание Управления Виленского учебного округа, 1912 || Сайт: Электронная коллекция "Россия и Беларусь: этнокультурный диалог". [Адрес](#). Фармат: GIF.

УА “Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ф.Скарыны”

Гістарычны факультэт

кафедра гісторыі Беларусі

ТЭМАТЫКА ПРАКТЫЧНЫХ ЗАНЯТКАЎ
па дысцыпліне
КРЫЊЦАЗНАЎСТВА ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ

3 курс

Спецыяльнасць “Гісторыя. Замежная мова.”

Выкладчык: Сідоранка В.М.

Гомель 2010